

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Theologia Moralis

Antehac ex probatis Auctoribus breviter concinnata

Busenbaum, Hermann

Coloniæ Agrippinæ, 1707

Dubium IV. An præcepta etiam humana obligent sub peccato, & quali.

urn:nbn:de:hbz:466:1-42634

rit potestatem præcipiendi talem actionem, ita *Car-*
den. in 1. crisi d. 29. à n. 159.

Quid censendum sit in dubio, an lex usu sit recepta
necne, dictum est n. 591.

DUBIUM IV.

642

An præcepta etiam humana obligent sub pec-
caro, & quali.

Respondeo. Cùm Deus sit Dominus noster at-
que etiam Superioribus parere nos iusserit,
non solum ipse, sed & illi nobis præcipere possunt
& præcipiunt, tum sub pœna, tum etiam sub culpa,
sive peccato; idque gravi aut levi, prout & rei præ-
ceptæ ad intentum finem necessitas, & materiæ
quantitas, & eorum voluntas sese habent, quæ ex
eorum verbis, circumstantiis, aut prudentium æsti-
matione solet colligi. Ita *Theologi communiter.*
S. Thom. Suar. Salas, &c.

Unde resolvuntur hic Casus.

I. Graviter peccat, qui deliberatè & in materia
magna violat præceptum aliquod Decalogi vel
Ecclesiæ

II. Cùm res levis est, non peccat mortaliter
transgrediens, etsi Superior sub mortali præceperit,
quia id eum posse negant *Suar. Lay & alii ex*
communi: v. g. ne quis frangat silentium, ne edat
uvam, ut claudat ostium, &c. quia est res parva &
incapax tantæ obligationis: Nec ipse Deus in ma-
teria parva sub mortali obligat. Vid. *Less. l. 2. c. 4.*
d. 9. Salas, d. 10. f. 7.

III. Aliud esset, si materia aliàs levis fieret gra-
vis, ratione circumstantiarum, ut, v. g. contem-

Z

pctis

“ ptūs, scandali, magni boni communis, vel finis
 “ à legislatore intenti: Sic abſtinentia à pomo in Pa-
 “ radifo in ſe quidem parva, graviffima tamen erat
 “ ex circumſtantia finis. *Suar. l. 3. c. 25.*

668.

“ IV. Quando materia eſt gravis, poteſt ſuperior
 “ præcipere ſub culpa tantùm levi, quia ſicut po-
 “ teſt nullo modo obligare, non præcipiendo, ita
 “ etiam poteſt obligare ſub veniali tantùm, Ita *Suar.*
 “ *Leſſ. l. c. contra Vaſq.*

663 cū ſq̄tib.

659. 669.

“ V. Potiffima ſigna, ex quibus colligi poſſit,
 “ an lex obliget ſub gravi culpa, ſunt hæc: I. Si

“ materia ſit gravis, & non conſtet in contrarium
 “ de voluntate præcipientis: Unde *Caj. in ſum. ver.*

“ *Cler. docet* Clericos tantùm peccare venialiter,
 “ dū contra præcepta juris poſitivi aves & canes ſe-

656 cum

ſq̄tib.

“ quuntur ad venandum. II. Si verba magnam vim
 “ habent, ut jubemus, interdiciamus, in virtute S.

“ Obedientiæ; vel vi voti, aut juramenti, vel gravi-
 “ ter mandamus, &c., III. Si poena magna adjicia-

“ tur, ut excommunicationis, deſiſitionis, male-
 “ dictionis æternæ, exilii perpetui, mortis, & IV.

659.

“ Si ita fert uſus & conſuetudo inter peritos & timo-
 “ ratos, quia conſuetudo eſt optima legum inter-

“ pres, ut patet in lege jejuniū Eccleſiaſtici, & abſti-
 “ nentiæ à carnibus; item communionis annuæ;

“ quas graviter obligare probat hic *Tolet. Lay. c.*

“ 14. n. 4. *Bon. p. 7. §. 4.*

669 cū ſq̄tib.

663 cū ſq̄tib.

A D D E N D A.

Suppono hic etiam ſæcularem legiſlatorem poſ-
 ſe obligare in conſcientia, id enim evincit ra-
 tio allata à *Busenb.*, & videtur certum ex I. Petri 2.
 item ad Rom. 13. Videri poteſt *Moya T. 1. t. 6. d. 4.*
 q 3. à n. 28. Nunc videndum eſt, quouſque poſſit
 obligare.

Q 98.

Q. 98. *An lex humana possit saltem indirectè præcipere vel prohibere actus merè internos. R.*

§. I. Hoc dicitur præcipi indirectè, quod non 643
 præcipitur in se, neque est aliqua pars illius, cujus
 positio præcipitur, ideo tamen censetur præcipi,
 quia est absolutè necessarium ad hoc, ut ponatur id,
 quod præcipitur, v. g. si alicui præcipiatur adora-
 tio Dei, indirectè præcipitur cognitio & æstimatio
 Dei, sine quibus non potest esse adoratio, si præ-
 cipiatur auditio Missæ, indirectè præcipitur inten-
 tio audiendi, sine qua non censetur poni auditio
 præcepta: è contrà hoc dicitur præcipi directè, quod
 non ratione alterius sed ratione sui præcipitur, ita ut
 illius positio sit hoc, in quod lex tendit.

§. II. Lex humana potest saltem indirectè præci- 644
 pere & prohibere actus merè internos, quia potest
 præcipere actum externum, v. g. adorationem Dei,
 auditionem Missæ &c., ad quorum positionem ne-
 cessarii sunt actus merè interni, uti jam dictum est,
 ergo.

Q. 99. *An lex humana possit præcipere vel pro- 645
 hibere actum externum in ordine ad actum inter-
 num, sive respiciendo internum tanquam finem, ad
 quem legislator ordinat externum. R.*

§. I. Negat *Caram.*, quia cùm media specificentur
 à fine, qui non habet potestatem in finem, ad quem
 diriguntur media, etiam non habet potestatem in
 media, sed lex humana non habet potestatem in
 actum internum, qui hìc esset finis, ergo nec habet
 potestatem in actus externos, qui supponuntur
 esse media ad internos; consequenter, inquit *Caram.*,
 pater non poterit prohibere filio ingressum in ali-
 quam domum, eo fine, ut filius non habeat delecta-
 tiones internas, nec Superior ideo poterit subdito
 religioso prohibere lectionem libri turpis, quia pro-
 hibere

hibere delectationes internas est supra potestatem humanam.

645 §. II. Potest lex humana præcipere vel prohibere actum externum in ordine ad internum, & consequenter præcepta Patris & Superioris jam insinuatæ valent. ita *Carden.* in I. crisi d. 25. c. 2. & seqq. *Probatur*, nam licet actus externus ordinatus ad internum, ab hoc etiam specificetur, non ideo est vel fit actus internus, sed tantum respicit eum, in se autem est & manet actus externus, ergo non est, cui lex humana eum non possit præcipere, etiam dato, quod lex humana non possit directè præcipere ullos actus internos: id ipsum evincit variis argumentis ex *Tridentino* & ratione desumptis *Carden.* c. 3. & seqq., nam *Trid.* Sess. 22. c. 5 expressè præcipit ritus Missæ tanquam adminicula ad rerum divinarum meditationem; item præcipit catecheses, prohibet libros hæreticos, ut retineatur fides interna, imò probabile est, quod Ecclesia in omnibus suis præceptis intendat perfectionem Christianam, quæ in perfecta charitate interna consistit, ergo. Atque ex his patet, quid dicendum sit ad argumentum *Caramuelis*, nam si major esset vera, simili modo argumentarer, Ecclesia non habet potestatem circa jus divinum Sacramentale, sed ea, quæ præcipit propter jus divinum Sacramentale promovendum, specificantur à jure divino Sacramentali tanquam à fine, ergo ad ea Ecclesia non habet potestatem, consequenter præcipere non potest ceremonias & ritus in administratione Sacramentorum: item, qui non habet potestatem in finem, nec habet in media, sed Ecclesia non habet potestatem in essentiam v. g. sacrificii, ergo nec habet in media illud dignè offerendi, adhibendi certos ritus, vestes, orationes, &c., & consequenter ista non potest præcipere, quod dicere est absurdum. Q. 100.

Q. 100. An lex humana possit directe præcipere vel prohibere actum mixtum ex interno & externo, id est, talem actum externum, qui absolute quidem posset esse absque actu interno, attamen ad cuius esse morale intrinsecè spectat aliquis actus internus, uti ad esse morale Confessionis, ut dicatur valida, simul spectat dolor de peccatis, qui est actus merè internus; ad esse morale contractus, qui fit validus, spectat interna volitio contrahendi. R. Negant multi, sed communiùs & probabiliùs affirmant alii cum *Gob.* in Exp. tr. 5. n. 189. & *Carden.* in I. crisi d. 9. c. 20. a. 12., iterumque in 2. crisi d. 24. n. 10., qui dicit nuncesse certum. Probatur, quia *Alex. VII.* damnat hanc 14. propos., *Qui facit Confessionem voluntariè nullam, satisfacit præcepto Ecclesiæ*, ergo ex hac damnatione certum est Ecclesiam præcipere Confessionem validam, ergo certum est præcipere Confessionem cum dolore & proposito, ergo simul præcipit dolorem & propositum, qui sunt actus merè interni, requisiti ad illud totum esse morale, quod est Confessio valida: idem est, quando *Vrbani VIII.* prohibet applicationem ejusdem Missæ pro duobus stipendiis, ibi enim simul cum receptione duplicis stipendii prohibet applicationem, quæ est actus merè internus: item Ecclesia prohibet promissionem fictam Matrimonii, & quidem primariò fictionem, quæ est actus merè internus: item prohibet Simoniam omnem mentalem, etiam juris tantum Ecclesiastici &c., neque hoc est indirectè tantum præcipere vel prohibere actum internum, nam hoc, quod præcipitur vel prohibetur, non est aliquid adæquatè distinctum ab actu interno, quod tantum fit connexum essentialiter vel conjunctum cum illo, sed est aliquod morale, quod intrinsecè constituitur ex actu interno & externo ab invicena

alióqui separabilibus, ita ut habito præcisè actu externo non haberetur hoc, quod præcipitur, ergo actus internus directè simul præcipitur eodem modo quo externus, uti post *Caram* rectè urget *Carden.* suprà n. 9. Similiter dicunt multi ab Ecclesia directè præcipi aut saltem præcipi posse orationem attentam, etiam dato, quòd essentia orationis consistere possit sine attentione interna, sic autem simul directè præciperetur attentio interna, ergo. Denique quis dicat Patrem non posse filio prohibere mendacium? illo autem prohibito æquè primò prohibetur mens verbis contraria, ergo. Plura exempla affert *Carden.* suprà à n. 16., probatque etiam *Suarez* l. 4. c. 13. sæpe à Jure Canonico præcipi ejusmodi actus mixtos.

648 Q. 101. *An lex humana possit directè præcipere vel prohibere actus internos, & quidem solos.*
R. Antequam resolvam, explicabo sententias, quæ præcipuè tres sunt; prima negat, secunda affirmat, tertia distinguit:

649 §. I. Prima sententia negans docetur expressè à *S. Th.* 1. 2. q. 91. a. 4. O, & q. 100. a. 9. O, ubi pro eadem citat *Aristotelem*: sequuntur plurimi antiqui & recentiores: *Ratio* autem est 1. quia frustra esset potestas imperandi actum, quem imperans nullo modo per se cognoscere potest, neque illius omissionem punire, neque expletionem urgere, sed legislator humanus nequit per se cognoscere actum merè internum non conjunctum cum externo, nec potest punire ejus omissionem, neque urgere expletionem, cum non possit scire, an positus sit vel omissus, ergo. 2. Si lex humana possit præcipere actus merè internos, etiam poterit lex civilis, quod est contra communem sensum. 3. Et velut à priori: potestas humana debet exerceri humano modo, sed non exercetur

retur humano modo, si tenderet directè ad actus merè internos, etiam ut conjunctos cum externis, inquit *Lugo* in Resp. Mor. l. 6. d. 7., quia agere de merè internis ad solum Deum & creaturas spirituales spectat, commercium verò humanum tantum attingit externa sensibus subjecta: atque inde etiam est, quòd lex purè interna & exterioris non manifestata neminem obliget, etiam si sciretur existere in mente legislatoris volentis obligare, quia nempe humano modo non est applicata, ergo. 4. Commune axioma est, quòd ad Ecclesiam non spectet judicare de internis, ergo nec ad eam spectat agere de internis, ergo nec ea præcipere vel prohibere.

§. II. Secunda sententia affirmans docetur ab *Adriano* & aliis, ac nititur his fundamentis, 1. Christus dedit Ecclesiæ potestatem absolutam præcipiendi suis subditis, quam non scimus esse limitatam ad actus tantum externos vel mixtos, ergo cum concessio Christi sit favorabilis, restringi non debet sed potius extendi etiam ad actus merè internos, v. g. virtutum, cum hi maximè utiles sint vel necessarii ad bonum animæ & ultimum finem, ad quem fidelibus procurandum data est Ecclesiæ potestas legislativa. 2. Ecclesia potest dispensare in voto merè interno, ergo habet potestatem ad merè interna. 3. Potest quis obligare se voto ad actum merè internum, ergo etiam potest obligari ab alio homine, cui potestatem in se dedit. *Conf.* nam si quis voveat in omnibus obedire Prælato, poterit Prælatus ei præcipere, v. g. orationem mentalem, ad quam tenebitur vi præcepti, ergo præceptum humanum potest directè tendere in actum merè internum. Hæc quidem argumenta & plura alia probabiliter solvunt *Lugo* supra & *Castrop.* d. 1. p. 6., fusissimè autem *Dicast.* de cens. d. 2. à n. 89, alia tamen postea afferenda non ita facillè solvant.

651 §. III. Tertia sententia, quam tenent *Carden.* in 2. crisi diff. 24. *Gormaz* de poen. p. 2. n. 67. & alii, distinguit inter leges, nam alia est tantum directiva, alia est etiam coactiva; directiva tantum est, quæ obligat ad solam culpam in conscientia incurrendam, non autem ad aliquam poenam ab homine infligendam, & sic legislator obligatur suis legibus concernentibus bonum commune, item in probabili sententia Clerici obligantur legibus civilibus spectantibus commune bonum, sed tam legislator quam Clerici obligantur quoad vim tantum directivam uti n. 674. & 675. dicitur: Lex coactiva, quæ aliter vocatur comminatoria, obligat & sub culpa & sub poena expressè vel tacitè statuta per legem: porro lex coactiva iterum est duplex, alia enim est coactiva coactione internâ, alia externâ; illa dicitur coactiva coactione internâ, quæ obligat sub poena ipso facto ante sententiam Judicis incurrenda: illa dicitur coactiva coactione externâ, quæ obligat sub poena per sententiam inferenda. Hoc supposito,

652 §. IV. Lex humana, si sit tantum directiva, potest præcipere vel prohibere actus merè internos. *Prob.* 1. quia potest præcipere actus mixtos, uti n. 607. dictum est, ergo etiam solum internos. *Conf. prob.*, quia præcipiendo mixtos, directè tendit etiam in internos, præcipiendo illos, nec requiritur, ut de eis possit cognoscere aut judicare. *Conf.*, Ecclesia potuit primò præcipere orationem vocalem nudam, & postea superaddere præceptum directivum de adjungenda attentione interna, sicquè directè adjecisset præceptum tendens in aliquid merè internum. 2. Quia actus merè internus est capax obligationis à Deo, ergo etiam ab homine, nam non obstat, quòd homo eum actum non possit cognoscere, judicare, punire, id enim non requiritur ad legem directi-

directivam, sed tantum ad coactivam, & satis est, quod Deus, qui assistit omni legi humanæ, eamque suâ voluntate veluti informat, suppleat in eo sitque ejus vindex, & transgressionem sit puniturus: posse autem dari legem, quæ tantum sit directiva, videtur certum, cum vis directiva sit separabilis à coactiva, uti n. 651. dictum est circa legislatorem & Clericum: imò omnis lex naturalis, prout contradistinguitur à divina, est tantum directiva, ergo etiam talis esse poterit lex humana respectu actus merè interni. 3. Praxis propositionis decimæ ab *Innocentio XI.* damnata est aliquid pure internum, sed praxis illius propositionis est prohibita per legem humanam directivam, ergo aliquid merè internum prohibetur per legem humanam directivam. *Min.* est certa ex Bulla adjuncta, ubi in fine districtè in virtute S. Obedientiæ & sub interminatione divini judicii prohibetur praxis omnium illarum propositionum: *Maj.* etiam est certa, quia propositio 10. damnata est hæc, *Non tenemur proximum diligere actu interno & formali*, praxis autem illius est ommissio amoris interni, quæ ommissio est quid pure internum. *Si dicas 1.* ibi tantum prohiberi, ne doceantur illæ sententiæ, *Contrà* est, quod doctrina paulò antè prohibeatur omnibus sub excommunicatione latae sententiæ, ergo quod additur de praxi, non potest intelligi de doctrina, sed de ipso illius usu. *Si dicas 2.*, Ecclesiam tantum declarare obligationem, quæ est ex jure naturali & divino, *Contrà* est, quia nullo verbo innuit modum declarandi, sed prohibendi, non aliter ac facit, dum alia directè prohibet, v. g. ne propositiones illæ doceantur.

§. V. Lex humana coactiva coactione internâ potest præcipere vel prohibere actus pure internos. 653

Probatur 1. argumentis n. 652. allatis, quia coactio

purè interna non requirit præviã cognitionem causæ, sed pœna incurritur ipso facto apud Deum, qui vindex est legum omnium humanarum & Ecclesia per legem coactivam coactione internâ præcipit vel prohibet actus mixtos, v. g. homicidium voluntarium Clerici, quòd punit excommunicatione; homicidium conjugis cum intentione matrimonii, cui addit pœnam impedimenti &c., in his autem punit directè volitionem occidendi & intentionem matrimonii, non per sententiam Judicis, quæ prærequirat cognitionem causæ, sed per ipsam legem, quæ talem cognitionem non requirit, ergo eodem modo posset Ecclesia solam hæresim internam prohibere sub pœna ipso facto incurrenda. 3. Praxis propositionis 10. ab *Inn. XI.* damnatæ, est aliquid merè internum, secundùm dicta n. 652., sed praxis illa potuit prohiberi sub excommunicatione latæ sententiæ, quid enim obstat?, ergo aliquid merè internum potuit prohiberi sub ea pœna, ergo per legem coactivam coactione internâ.

654 §. VI. Lex humana coactiva coactione externâ non potest præcipere vel prohibere actus merè internos, bene tamen mixtos. *Ratio* primæ partis est, quia homo non potest per se cognoscere nec judicare nec punire actum merè internum, ergo nec potest eum præcipere aut prohibere lege externè coactivâ, ad quam requiritur posse exterius cogere ad observationem, convincere de transgressione eamque punire: & hoc tantùm vult *S. Tb.* n. 649. relatus. *Ratio* secundæ partis est, quia quamvis in- & externus, qui constituunt actum mixtum, sint separabiles, tamen posito actu externo prudenter præsumi potest adesse etiam internum, v. g. posito homicidio prudenter præsumitur adfuisse voluntatem occidendi, nisi aliqua circumstantia aliud suadeat, ergo ex actu
exter-

externo sufficienter potest cognosci internus, & consequenter ratione externi poterit judicari ac puniri.

§. VII. Nunc facile est respondere ad rationes primæ sententiæ, nam ad 1. & 4. patet responsio ex dictis: quod autem lex manens in mente legislatoris non obliget, causa est, quia deest illi ordinatio ad subditos & promulgatio, quæ sunt de essentia illius vel essentialiter requiruntur. *Ad 2.* disparitas est de lege civili, hæc enim non procedit à potestate spirituali, nec intendit bonum spirituale hominis, nec eum dirigit ad finem supernaturalem, sed tantum versatur circa politicam & externam gubernationem; è contrà leges Ecclesiasticæ omnia opposita intendunt, ad quæ maximè juvant ac necessarii sunt actus interni. *Ad 3.* Quamvis potestas humana ferens legem, quæ concernit conscientiam, tendat ad actus internos, adhuc exercetur humano modo, non sistendo quidem in fine humano seu naturali, sed juvando & quasi elevando hominem supra se, eò quod illum dirigit ad bona æterna & supernaturalia, in quo nihil est inconvenientiæ.

Q. 102. Quid advertendum sit circa verba legum. R. seqq. 656

§. I. Communis est sententia, quod hæc verba, *præcipio, impero, jubeo, prohibeo, interdico*, si materia sit gravis, importent obligationem gravem: illa autem, *volumus, ordinamus, sancimus, statuimus*, per se eam non importent, cum sint indifferentia ad legem, consilium, exhortationem, regulam: *Mando* idem est quod *præcipio*, uti rectè *Illf. t. I. d. 2. n. 2. contra Az.*

§. II. Verba præceptiva non semper judicant præceptum perfectum obligans sub mortali, uti rectè *Less. in auct. V. Religiosus cas. 4. n. 8. Sa* & alii apud *Castrop. d. 1. p. 9. n. 4.*, Attamen verbum, *debet, debent,*

debent communiùs importat præceptum, quandoque tamen etiam tantùm decentiam aut meliùs esse: sed verbum, *oportet*, non importat imperium, sed honestatem & convenientiam, uti volunt *Suar.*, *Sanch.* & alii, sed notat *Du Bois* in motivo Juris a. 5, & adductis exemplis demonstrat voces illas, *tentur*, *oportet*, *debet*, aliquando importare debitum stricti juris, aliquando solius decentiæ & honestatis: putat tamen *Sa V. lex*, si in lege Ecclesiastica dicatur, *teneantur* vel *precipimus*, significari obligationem gravem.

658 §. III. Si in imperativo dicatur, *fac*, *abstine*, *cave*, *re*. Item *caveant*, *abstineant omnes*, *nemo audeat*, *Cajet.*, & alii dicunt non ideo importari obligationem: *Nav. Sa*, *Sayr.* dicunt importari levem: rectiùs dicit *Sanch.* standum esse regionis, in qua fertur, loquendi consuetudine; notatque etiam *Carden.* in I. crisi d. 23. n. 46., quòd lex scripta, quæ non importat verba certò præceptiva, sit interpretanda juxta consuetudinem, an videlicet solita sit observari tanquam obligatoria, tum enim certissimum est obligare: quòd si de consuetudine non constet, putat *Sanch.* attendendum esse ad materiam, quæ si fuerit gravis, censet obligationem fore gravem, sed videtur tenendum, quod dicemus n. 660.

659 §. IV. In decretis Pontificum vel Conciliorum, ubi materia est gravis, communiter importatur obligatio gravis, sic enim *Trident. Sess. 13. c. 7.* per verbum illud, *Confiteatur*, graviter præcipit Sacerdoti sibi conscio de mortali, ut si in defectu Confessarii etiam post elicitam contritionem celebraverit absque Confessione, statim postea confiteatur.

660 §. V. In dubio, an verba præceptum contineant vel consilium tantùm aut exhortationem, reputanda sunt continere tantùm consilium aut exhortationem;

tionem ; similiter si verba legis spectatis omnibus circumstantiis intelligi possint de obligatione levi , non debent extendi ad gravem , uti diximus n. 596. advertendum est etiam, quod Auctores aliquando dicant aliquid esse grave peccatum , nec tamen ideo intelligant esse mortale, uti *Less.* in auct. V. *Societas* JESU cas. 1. n. 8. Denique si verba significant obligationem gravem, & dubitetur an Superior voluerit graviter an leviter obligare, standum est pro obligatione gravi, pro qua lex possidet per expressam suam significationem, uti rectè *Sanch.* in Decal. l. I. c. 4. aliique cum *Diana* p. 5. tr. 5. R. 47.

§. VI. Notant *Abbas* aliique cum *Gob.* in *Quin.* 661 tr. 4. n. 682. extensionem legis ultra omnem verborum significationem fieri non debere ob identitatem rationis, nisi ea ratio exprimat in lege ; & quamvis extensio admittenda sit in lege favorabili, non tamen in correctiva vel poenali, uti post *Gloss.* *Roman.* & alios habet *Everhardus*, loquens etiam de casu, quo ratio major est pro omisso quam pro expresso : notat tamen *Ills.* t. 4. d. 2. n. 362. legem etiam correctivam extendendam esse ad casum, in quo eadem vel similis ratio intervenit, si ex communi DD. sensu & praxi colligatur casum lege comprehensum potius per modum exempli assignatum fuisse, & finem legis universaliter à legislatore fuisse intentum. Circa verba privilegiorum, vide n. 839.

§. VII. Quando verba legis generalis posterioris explicari possunt in aliquo sensu, qui non contradicat legi speciali priori, sic explicari debent, uti multis exemplis probat *Sanch.* in Decal. l. 2. c. II. n. 27. & de matr. l. 2. d. 24. n. 6., quamvis posterior lex etiam haberet clausulam revocatoriam ordinationum contrariarum. Videri possunt *Az.* l. 5. c. 27. & 28. *Tol.* de 7. pecc. mort. c. 20. *Carden.* in 1. cr. d. 24.

Q. 103.

*Obs circa
finem*

616.

663 Q. 103. Unde universim colligi possit gravitas & levitas materiae & obligationis respectu legum. R.

§. I. Aliqui apud Ovied. de pecc. controv. 3. n. 141. putant hoc esse desumendum ex respectu partis ad totum, dicuntque materiam illam esse gravem, quæ est tertia pars illius totius, quod à lege imperatur vel prohibetur, quod autem est minus, esse levem. Hæc regula tenet in aliquibus, sed fallit in plurimis, sic tertium Nocturnum non est tertia pars Matutini Dominicalis, labor servilis per septem horas die festo non est tertia pars diei naturalis, & tamen utrumque est materia gravis respectu præceptorum horas orandi & non laborandi serviliter die festo: è contrà duo Psalmi sunt plus quam tertia pars Sextæ vel Nonæ, & tamen sunt materia levis.

664 §. II. Caramuel dicit octavam partem totius esse materiam gravem, & quod est minus, esse materiam levem, quia, inquit, omne totum tam Physicum quam morale secundum intensionem censetur constare octo partibus, hinc quando dicimus aliquid summum, dicimus ut octo, v. g. ignis est calidus ut octo, homo probus ut octo, ergo quod est pars octava totius, est aliquid notabile in toto, & quod non est pars octava, non est aliquid notabile, quia non est simpliciter pars sed pars partis, pars autem partis est aliquid leve respectu totius. Ex ista regula infert I. Qui omitteret sextam in horis, non peccaturum graviter, quia multi docent omnes horas esse unum officium, cujus pars octava non est sexta. 2. Qui uno voto vovisset milles legere Psalmos penitentiales successivis diebus, peccaturum tantum leviter, si tribus mensibus omitteret, quia 90. dies non sunt octava pars mille dierum. 3. Qui uno voto vovisset abstinentiam à carnibus totâ vitâ, peccaturum tantum leviter, si comederet per nonam partem

tem vitæ. 4. Qui minùs furatur à Titio, quàm sit octava pars redituum, quos omni-die habet Titius, peccare tantùm venialiter, hinc si Titius omni die è bonis & proventibus habeat 100. ducatos, peccaturum tantùm leviter, qui hodie illi furaretur decem, quia non tolleret octavam partem &c Hanc regulam, & quæ ex ea infert *Caram.*, optimè confutat *Carden.* in l. crisi d. 31., nobis sufficiat retulisse, nam per se satis patet falsitas, quam pluribus ostendemus suis locis: hic ista pauca oppono, ergo qui tenetur ad septem Psalmos pœnitentiales, si omittat unicum, peccat mortaliter, quia omittit plus quàm octavam partem; è contrà qui legit 10. folia libri hæretici, absque periculo perversiõis, si liber constet 100. foliis, peccat tantùm venialiter; uti & ille, qui Titio debet 100. ducatos, si subducat 10. similia certò falsa deduci possunt in plurimis aliis materiis.

§. III. Ut sciatur, an materia sit gravis vel levis, 665
debet spectari etiã absolutè, & non præcisè ex respectu ad totum, sed considerari, an in se etiã spectatis omnibus circumstantiis sit vel non sit aliquid notabile, ita communiter Auctores cum *Oried.* n. 143. & *Carden.* suprã, patetque ex dictis; quæ *Conf.* quia licèt communis sententia habeat, quòd ad peccandum graviter in materia Missæ die festo, requiratur omissio tertiæ partis circiter, tamen etiã in hoc attendi debet ad partes secundùm se, quòd enim partes sunt nobiliores, eò minùs debet omitti, hinc qui tempore utriusque Consecrationis abesset à Missa, non audiisset Missam, ut rectè docent AA. plurimum *Pasq.* de Sacrif. q. 1276. & *Herinx* de peccat. d. 7. n. 48, quamvis spectato tempore nequidem sit pars vigesima.

Objici posset; Si supponamus materiam gravem respectu promissionis acceptatæ esse ducatum, si quis

non

non det unicum ducatum, quem promisit, peccat mortaliter: si promiserit 300., & unum subtrahat, non peccat mortaliter, ut nec tum, si promiserit mille, & subtrahat duos, & sic quò majora sunt tota, tantò majorem potest partem subtrahere absque mortali, ergo materia gravis non spectatur absolute sed respectivè à parte ad totum. *R. n. conseq.*, nam admitto considerandas esse circumstantias personarum ac rerum, sic enim dicam de furto, facilius peccari mortaliter furando à paupere quàm à divite, sed tantùm dico suppositis circumstantiis, quæ sæpe involvunt proportionem unius partis ad alteram vel etiam ad totum, materiam considerandam esse etiam secundùm se, & dicendam esse gravem, si secundùm se sit, levem, si secundùm se non sit aliquid notabile, sive sit pars media, sive tertia, sive vigesima totius.

666 §. IV. Aliquid esse vel non esse notabile, & consequenter esse materiam gravem vel levem, colligimus ex uno horum, 1. Ex repugnantia, quam habet, cum natura rationali; quæ repugnantia, an sit gravis an levis, communi prudentum judicio est determinandum. 2. Ex repugnantia gravi vel levi cum charitate in Deum, proximum vel seipsum. 3. Ex S. Scriptura, quæ materiam gravem sæpe denotat, addendo illi comminationem mortis vel damnationis æternæ; item, væ illi, qui facit. 4. Ex verbis legis, quæ sæpe exprimunt obligationem gravem, vel hanc insinuant per gravem pœnam adjectam; de quo tamen videnda sunt, quæ n. 611. & 660. diximus. 5. Ex auctoritate Ecclesiæ vel SS. PP., qui dicunt esse vel non esse obligationem gravem, nam spectat ad providentiam Dei, ut in talibus ad salutem pertinentibus non permittat errare Ecclesiam & commanes ejus DD. 6. Ex communi sensu Theologorum,

gorum, cui se opponere est temerarium, nisi major auctoritas vel ratio evidens cogat. 7. Ex sensu communi hominum timoratorum, etiam simplicium, *Herinx* n. 46., præcipuè quando agitur de jure naturæ, quod hi cordibus suis inscriptum habent, & Spiritu Dei aguntur, ut secundum illud judicent & agant. 8. Ex fine legis vel legislatoris, si enim hic sit magni momenti, & materia aliqua multum conducatur ad illum finem, erit materia gravis; si parum conducatur, aut ipse finis legis sit parvi momenti, erit materia levis: & hanc velut primariam regulam ponunt *Vasq & Sanch.* in Decal. l. I. c. 4., ideoque illam pluribus declarat *Castrop.* d. 2. p. 7. n. 4.

§. V. Materia absolutè levis non substat gravi obligationi. *Ratio* est, quia si ex materia levi non possemus prudenter & certò colligere esse obligationem levem, ubique possemus dubitare de mortali, v. g. non possemus scire, quòd furtum nummi esset veniale, nam omne furtum prohibetur iisdem verbis & eodem præcepto Decalogi, *non furtum facies*; & idem est de aliis materiis, ergo certum esse debet, quòd materia absolutè levis non substat obligationi gravi. Ex quo rectè concludit *Diana* p. 5. tr. 5. R. 50. contra *Fagund.*, rem levem non posse voveri sub mortali; & R. 51. contra *10. Sanch.*, rem levem non posse pro poenitentia imponi sub mortali; consequenter R. 48. dicit, si quid absolutè leve, videatur ab homine imponi sub mortali, esse quidem obligationem, sed tantum sub veniali. *Dixi* l. absolutè levis, nam materia de se levis potest ob circumstantias fieri gravis, uti esus pomi in Adamo ob circumstantiam finis, quia Deus volebat per observationem illius præcepti tanquam per exhibitionem primi homagii recognosci velut Supremus Dominus,

minus, & simul moveri ad totam posteritatem in gratia conservandam. *Dixi 2.* non substat, nam *Io. Poncius* de peccat. d. 22. n. 63. putat Deum absolutè posse singulas materias leves graviter prohibere, sed negat *Castrop.* p. 8. n. 2., dicens certum esse oppositum, ideoque innumeros A A. docere materiam absolutè levem non esse capacem gravis obligationis: quidquid sit de hoc, saltem videtur verum, quòd non possit Deus omnes materias leves graviter prohibere vel præcipere, quia de natura legis est esse in bonum communitatis, tales autem leges forent in perniciem, & spectatâ conditione fragilitatis humanæ forent irrationabiles & intolerabiles, uti ait *Maurus* de peccat. q. 31. n. 14., exponerent enim continuis & certis periculis æternæ damnationis.

668 §. VI. Probabilius est materiam de se gravem, v. g. jejunium, posse substatre levi obligationi, sive obligatio sit ex præcepto sive ex voto, ita tenent plurimi cum *Castrop.* n. 4. contra *Arrag. Bellarm. Becan. Vasq. Regin. Rhodes* & alios, quibus favet *Volpilius* hic c. 1. a. 4., dicens hanc sententiam, licet non teneatur à multis, tamen esse auctoritate & bonis fundamentis munitam. *Ratio* nostra est, quia talis materia est capax nullius actu obligationis, uti supponitur, ergo etiam solius levis: *Nec obstat*, quòd materia gravis non possit substatre legi naturali leviter tantùm obliganti, nam obligatio legis naturalis necessariò sequitur ad exigentiam materiæ subjectæ, quæ intrinsecè est talis, ut de se semper vel graviter vel leviter repugnet naturæ rationali & consequenter legi æternæ, hoc non est in aliis materiis indifferentibus, quarum obligatio contingenter pendet à libera voluntate legislatoris, qui non attentâ materiæ secundùm se gravitate potest imponere obligationem.

ligationem, vel nullam vel levem, materia enim est capax obligationis gravis, levis vel nullius actu. Plures objectiones videri possunt solutæ apud *Castrop.* n. 5. Quod si certò non constet ex verbis vel circumstantiis, quòd Superior in materia gravi intenderit obligationem tantùm levem, censendus est intendisse gravem, secundùm exigentiam materiæ gravis, cui communiter respondet intentio Superioris.

§. VII. Ex positis fundamentis resolvi debent plurimæ quæstiones in particularibus materiis, de quibus suis locis: hinc addam illationes aliquas, pro quibus alibi non esset commodus locus.

1. Si legislator ob frequentes pugnas prohibuerit noctu gestari arma, si quis per horam gestans obambulet, est materia gravis, ideoque peccat graviter, quia tandiu obambulanti facilè occurreret occasio rixæ, ergo facit graviter contra finem legis: si autem gestet brevissimo tempore, ubi non est occasio rixæ, peccat tantùm venialiter ob parvitatem materiæ, ita *Bonac. & Castrop. p. 7. n. 4.*

2. Si legislator prohibuerit efferre fruges vel arma ex patria, si quis semel efferat, secundùm *Gran. & alios cum Diana R. 49.* est materia levis, & excusatur à mortali, quod probabile est, quia finis legislatoris erat cavere damnum Reip., ergo cùm semel efferre non causet grave damnum, non erit notabile contra finem legis: esset tamen notabile, inquit *Castrop. n. 5.*, si efferrentur fruges, v. g. pro 100. aureis, aut arma pro instruendis 10 militibus: è contrà alii cum *Sanch. n. 8.* æque probabiliter dicunt etiam semel efferre esse materiam gravem & mortale, quia licèt semel efferre secundùm se non sit damnum grave, est tamen res gravis & meritò graviter prohibita, quia si singulis liceret citra mortale semel efferre, cùm veniale ordinariè parum curetur

tur à cupidis lucri, facile fieret, ut singuli saltem semel efferrent, per quod causaretur notabile damnum Reip., ergo mens legislatoris est etiam unicam vicem prohibere sub mortali, utpote rem gravem, propter circumstantiam pluralitatis alioqui futura.

671 3. Probabilius est, si Religiosus tantum ad horam temerè dimittat suum habitum, esse materiam levem, ut tenent *Sanch.* & alii cum *Diana R.* 61. contra *Suar Castrop.* tr. 16. d. 4. p. 6. n. 11. & alios, qui dicunt esse materiam gravem: *Ratio* nostra est, quia finis legis est, ne sic occultando statum libertè vegetur, intra horam autem non vagabitur longè, ergo præcisè dimittere per horam non est materia gravis, adeoque per se loquendo peccat tantum leviter.

672 4. Si sit mortale, aliquem Sacro Ordine iniciatum non gestare clericalem habitum & tonsuram, (de quo dicitur l. 4. n. 1372.) nihilominus ob commoditatem non gestare habitum ad modicum tempus, nempe ad quatuor aut sex dies, erit tantum levis materia, dummodo habitus, qui assumitur, sit honestus, ut tenent *Panorm. Ang. Tabien. Silv. Sor. Bann. Fill.* & alii; similiter si negligat tonsuram ad sex vel septem dies, erit materia levis, inquit *Quarti* in Rubr. Missæ p. 3. tit. 6. s. 1.; imò putat *Gob.* in Exp. tr. 8. n. 769. parochum non peccaturum mortaliter, qui per sex vel octo septimanas negligeret Coronam; de habitu tamen sentit rigidius.

673 5. Si Monialis egrediatur è clausura, aut alius ingrediatur clausuram Monialium ad duos pedes, & statim redeat, est materia levis, ut rectè *Nald. Grass.* & *Dian. R.* 22. contra *Sanch.* & alios, qui dicunt esse materiã gravem & mortale, nisi maneret in ostio aut pars una corporis maneret intrò vel extra: *Ratio* nostra est, quia finis præcipuus legis est scavere pericula Monialium, & occultare velut mortuas mundo, contra quem

quem finem hic non agitur notabiliter. Vide *Delbene* de Immun. Eccl. c. 19. dub. 53., qui tenet cum *Sanch.* Videri potest *Diana* citatâ p. 5. tr. 5., ubi per 69. Resolutiones, percurrendo plerasque materias, examinat, quandonam materia de se gravis fiat levis, & consequenter mortale fiat veniale ex parvitate materiæ.

CAPUT II.

674

De subjecto, cui datur Præceptum.

DUBIUM I.

Quæ persona præceptis obligentur.

Resp. Soli subditi ratione utentes obligantur, ita ^{680:681.} ut eorum transgressione peccent; Quod addo, propter ebrios & ad tempus amentes, qui etsi verè ⁶⁸⁰ iis obligentur, eorum tamen violatione non peccant defectu advertentiæ rationis, & consensûs. Pars prior est communis, & certa, *Fil. tr. 21. cap. II. q. 10. Bonac. p. 6 &c. Laym. l. 1. tr. 4. c. 10.* Posterior est eorundem: Cujus Ratio est; tum, quia præceptum, cum sit directivum, supponit usum rationis: tum, quia obedientia tantum est eorum, qui ratione & voluntate utuntur: Neque aliàs transgressio ad culpam imputari posset. *Vnde resolves hos Casus.*

I. Legislatores non tenentur suis legibus, ut sic, quoad vim coactivam & poenam, sive directè: indirectè tamen, & quoad vim directivam, & ex æquitate quadam, tenentur se tanquam caput membris conformare. Ita *S. Tho. 1. 2. q. 96. a. 5. ad 3. Syl. Suar. Bon. Lay. cap. 9. contra Azor. Tene-*

Aa 3

tur